

„MŪSŲ PASAKOS“

Tautosakos komisija ligi šiol skelbdino *Mūsų tautosakoje* tik papročių aprašymus, padavimus, smulkiąją tautosaką. Pasakas tik rinkdino. Šitas rinkinėlis yra pirmasis — gražiai išleistas, gražiom Šimonio vinjetėm papuoštas, sklandžiai S. Nėries papasakotas.

Rinkinyje yra 27 nr; daugumas tikros pasakos, o 10, 12, 13, 14, 15, 16 nr. yra padavimų charakterio — apie vaiduoklius, ežero atsiradimą. Mūsų pasakų vardas dar nereiškia, kad jos yra tik mūsų, lietuviškos. Pasakos apskritai yra internacionaliausia tautosakos rūšis, ir tie patys motyvai klajoja įvairių tautų pasakose. Šitame rinkiny nėra pasakų tipų, kurie dar būtų nežinomi, tik atskiri motyvai įsipina kartais neįprasti. Daugumas čia surinktų pasakų variantų paskelbtos jau Basanavičiaus rinkiniuos. Daugumas pažįstamos ir Antti Aarne pasakų tipų katalogo. Kadangi pačiame rinkinytų atitikmenų nėra pažymėta, tai čia juos suminėsiu, kiek greitosiomis teko pastebėti.

Pirma teeina *Mūsų pasakų* nr., paskui Basanavičiaus tomas ir pasakos nr., gale Antti Aarne kataloge pažymėtos pasakos nr. (po ranka teturiu tik 1910 metų leidimą).

1 — II 187, III 11 — 516; 2 — I 140, II 188, 303; 3 — labai dažnai vartojamas motyvas: pažadėti, ko namie nepalikai. Basanavičiaus jis užrašytas I 126, 131, IV 66; *Mūsų pasakose*

velnias paverstas neįprastu užburtu kunigaikščiu, kuris turi giltinės formą. Pačiam motyvui Aarne kataloge artimiausi 425 C; 4,6 — II 40 — 313 B, 325; 5 — I 122 — 314; 7, 8 — I 33, III 71, 145, 146 — 650 A; 9 — I 30 — 330 A, B; 17 — II 167 — primena 331; 18 — kaip sūnus gelbėjo iš pragaro savo piktąją motiną. Basanavičiaus rinkinio varianto nepastebėta; iš viso tokią motiną vaizduoti lietuvių tautosaka nemėgsta; Aarne kataloge primintų kiek 751 nr.; 19 — kaip velnias buvo apgaudinėjamas — variantas girdėtas, bet rinkiniuose dabar nepastebėtas; 22 — II 123, 139 — panaši į 1071, 1084; 25 — Bas.: *Iš gyvenimo vėlių bei velnių* 280 p. 26 — užrašytos, rodos, jau ir Volterio *Litovskija legendy* (neturėdamas spaudinio, negaliu patikrinti!); 27 — panaši į Bas.: *Iš gyv. v.*, 334 p.

Taigi daugumai pasakų jau surasti atitikmenys ir kitose tautose. Atidžiau pasidairius, greičiausia susirastų ir kitoms. Ir apie tų pasakų specifišką lietuviškumą vargu ar begalima kalbėti. Gal lietuviškos pirmiausia tuo, kad mūsų liaudis prisimėmė tuos, o ne kitus motyvus. Tik nežinia, ar visi čia motyvai yra tiesiog iš liaudies išėję, ar dalis yra pridėta. Jau aukščiau buvo minėta, kad kai kurie motyvai atrodo neįprasti lietuviškoms pasakoms, o rusiškasis motyvas apie trobelę ant vis-tos kojų, taip plačiai pagarsintas Puškino, rodytų, kad šitų pasakų pasakotoja galėjo ne tik pasakos motyvus kaitaloti, bet ir pridėti, ne tik iš tų, kurias pati yra pažinusi iš liaudies, bet ir iš literatūros.

Gal daugiau pasakos lietuviškumas reiškiasi tų bendrinių motyvų interpretacijoj. Kaip čia pasakojamieji motyvai pačios liaudies interpretuojami, kiek sunkiau pasakyti, nes atrodo, kad jie perduodami netoki, koki buvo nugirsti iš liaudies pasakotojo lūpų, bet stilizuoti. Atrodo, kad S. Nėries eita tais pačiais keliais, kuriais ėjo kitados Grimmas — pasakas pagražinti. Tik *Mūsų pasakose* tas gražinimas, stilizavimas daug kur nutolsta nuo liaudies pasakos stiliaus, ir greitai

pajunti individualinio kūrėjo indėlį. Sakysim, mėgstama įterpti gamtos peizažų:

Buvo giedras pavasario rytas. Saulė maloniai šildė.. Pakelėmis sutinka juos berželiai, šermukšniai ir gluosniai, paukščiai sveikina savo dainomis. Žiūri, jau saulė nebeaukštai. Per visą dieną smarkiai kaitinusi, gaivinusi žemę, dabar jau pailsusi ir išraudusi ji rengėsi poilsin. Oras atvėso. Paukšteliai baigė savo čiulbėjimus (55, 6, 7 psl.).

Buvo tyli mėnesiena. Nė vienas lapelis nešlamėjo. Tiktai mėnulis liejo savo sidabrą ant rasotų medžių ir žolių (82).

Liaudies pasakos tuo tarpu gamtavaizdžius mini tik tiek, kiek jie reikalingi veiksmui.

Mūsų pasakų stilizavimas prasimuša ir pamėgimu epitetus vartoti ir noru veikėjo paveikslą individualizuoti (63, 116, 129 psl.) ir pagaliau pačiu žodynu bei sintakse:

Gerai, kad jis nebuvo kvailys, o drąsus ir savim pasitikįs vyras, tai ir dėmesio į tai nekreipė (182).

Kalvis nupasakojo siuvėjui savo kelionės tikslą, nupiešė jį tokiomis varsomis, kad ir siuvėjas neberimo kaily (55). — Mano uždavinys baigtas (102). Ir t.t.

Be abejo, čia jau ne liaudies kalba.

Pasakų metrika labai primityvi: pažymėta kad jos esančios surinktos Panevėžio ap. Bet lyginamajam pasakų tyrimui ir tas pažymėjimas labai svarbus. Tik keista, kaip čia įsibrovė suvalkietiškas Alvitus (23 nr.), kuris panevėžiškiams vargu ar bus pažįstamas. Metrikos, girdėti, redaktoriai negalėjo pažymėti dėl to, kad šitas rinkinėlis esąs sudarytas iš pasakų, kurios užrašytos be metrikų, netiksliai, tik nuotrupomis. Tai rezultatas buvusio primityvaus pasakų rinkimo.

Tai kiltų abejojimas: ar apsimoka dabar rekonstruoti

pasakas iš tų nuotrupų, kada yra į valias ištisinių pasakų? Jos galėtų likti specialistams tyrinėtojams rankraščiuose. Kažin ar nepraverstų pirma leisti tas pasakas, kurios tiksliausiai yra užrašytos, sumetrikautos, nes tokios pasakos ir yra svarbiausios lyginamajam pasakos tyrimui? O šitas rinkinys lyginamajam pasakų tyrimui mažiau naudingas kaip Basanavičiaus rinkiniai. Kas kita, jeigu šitos pasakos leidžiamos ne mokslo sumetimais, tik šiaip žmonėms pasiskaityti. Tačiau ir tokioms stilizuotoms literatūrinėms pasakoms daugiau medžiagos duotų gal tiksliai užrašytosios. O jų tarpe būtų daug gražesnių, daug lietuviškesnių nei čia surinktosios.

Labai praverstų prie pasakų rinkinių sužymėti ir kitų tautų pasakų atitikmenis. Žinoma, tai darbas nėra toks lengvas, bet tie, kurie pasakomis naudosis, už jį būtų labai dėkingi.(1)

Mūsų pasakos. Spaudai paruošė S. Nėris. Vinjetes piešė K. Šimonis. Tautosakos komisijos leidinys. Kaunas 1934. 160 p.